Spolufinancováno Evropskou unií

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

JDI
jednota pro deinstitucionalizaci

Diskusní fórum: Kvalita v komunitních sociálních službách

PROSTĚ NORMÁLNĚ!

KRITÉRIA NAPLŇOVÁNÍ PRINCIPU NORMALIZACE

(AUDITY PODMÍNEK PRO NORMÁLNÍ ŽIVOT)

Jan Paleček, TUDYTAM, Z.S.

18. 3. 2026

PODPORA PROCESU DEINSTITUCIONALIZACE A TRANSFORMACE SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V ČR

Podpora procesu deinstitucionalizace je projekt Ministerstva práce a sociálních věcí, spolufinancovaný z prostředků Evropského sociálního fondu plus prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost plus a státního rozpočtu České republiky. Reg. číslo: CZ.03.02.02/00/22_004/0000724

TUDYTAM

PROSTĚ NORMÁLNĚ!

Kritéria naplňování principu normalizace
(Audity podmínek pro normální život)

Jan Paleček

Diskusní fórum: Kvalita v komunitních sociálních službách, MPSV a JDI, 18.3.2026

TUDYTAM

Audit podmínek pro normální život... proč?

Proč nabízíme sociálním službám jiný druh auditu, než je inspekce podle standardů kvality sociálních služeb?

Standardy kvality sociálních služeb (Vyhl. 505)

- měly být aktéry transformace, ale pro transformaci jsou nefunkční, nebo jí dokonce brání (jejich deinstitucionalizační duch vyvanul v roce 2006)
- naplňování standardů v péčových službách není zárukou naplňování Úmluvy a práva na nezávislý (běžný) život
- vedou k hodnocení souladu praxe a psaných postupů, namísto hodnocení toho, jaká je praxe samotná
- poskytovat služby bez předpisu (metodiky) je podle nich chyba, což brání experimentu, vývoji, hledání nových cest

TUDYTAM

Audit podmínek pro normální život… proč?

Proč nabízíme sociálním službám jiný druh auditu, než je inspekce podle standardů kvality sociálních služeb?

„Standard 1. Cíle a způsoby poskytování služeb":

- obecným cílem všech sociálních služeb je: *„umožnit lidem v nepříznivé sociální situaci využívat místní instituce, které poskytují služby veřejnosti i přirozené vztahové sítě, zůstat součástí přirozeného místního společenství, žít běžným způsobem"* (MPSV 2002: 7)

„Standard 8. Návaznost na další zdroje":

- *„zařízení aktivně podporuje uživatele ve využívání běžných služeb, které jsou v daném místě veřejné"* a *„ve využívání vlastních přirozených sítí, jako je rodina, přátelé a snaží se předejít jeho návyku na sociální službu"* (MPSV 2002: 64)

TUDYTAM

Audit podmínek pro normální život... protože...

...protože prostě normálně!

Kritéria naplňování principu normalizace

- umožňují reflektovat úroveň kvality, která ve standardech kvality ve vyhlášce chybí - **kvalitu normálního života**
- umožňují (sebe)reflexi toho, v jakých ohledech služba svým klientům umožňuje **normálně** bydlet, pracovat, žít život odpovídající věku/určité životní etapě, navazovat vztahy, strukturovat si svůj den, věnovat se zájmům, být užiteční... a v jakých ohledech tomu brání
- a touto (sebe)reflexí se otevírá **možnost změny**.

TUDYTAM

Audit podmínek pro normální život... protože...

se otevírá možnost změny!

„Lidé, kteří pracují na uplatňování principu normalizace, začínají zjištěním, ***jak málo je většina pobytových služeb podobná skutečným domovům, jak málo je většina denních aktivit podobná skutečné práci, jak málo připomíná speciální vzdělávání obvyklé školství*** *a jak snadno jsou tyto rozdíly zastírány zažitými představami o lidech s postižením. Často se pak rozhodnou prozkoumávat různé sociálně ceněné alternativy dotyčné služby, což otevírá cestu vpřed. Pracují pak na tom, aby lidem s postižením zajistili* ***skutečné domovy, skutečná pracovní místa a skutečné vzdělávání****.“* (O'Brien 1999: 386).

O'Brien, J. (1999). Education in applying the principle of Normalization as a factor in the practical arts of improving services for people with disabilities. In Flynn, R., LeMay, R. (eds.). *A quarter-century of normalization and social role valorization: Evolution and impact*. Ottawa: University of Ottawa Press, s. 385-392.

Princip normalizace

„Smyslem moderní služby pro mentálně zaostalé je ‚normalizovat' jejich životy. Pro děti znamená normalizace žít v jejich přirozeném prostředí, hrát si, chodit do školek a škol atd. Dospělí musejí mít právo opustit domov rodičů, procházet nácvikem, být vzděláváni a zaměstnáni. Děti stejně jako dospělí potřebují volný čas a rekreaci jako součást běžného života. Snažíme se integrovat zaostalé do komunity tím nejlepším možným způsobem. Pomáháme jim využít jejich schopnosti bez ohledu na to, jak omezené tyto schopnosti mohou být. Mentálně zaostalí mají, stejně jako jiné lidské bytosti, základní právo na to, aby se jim dostalo té nejpřiměřenější léčby, nácviku a rehabilitace, která je dostupná, a aby k nim bylo přistupováno eticky.

Zajistit zaostalým normální život neznamená, že bychom neměli dbát svojí povinnosti nabízet speciální péči a podporu. Jednoduše je přijímáme takové, jací jsou, s jejich hendikepy, a učíme je s jejich hendikepy žít. Všechny služby a zařízení otevřené všem ostatním občanům musejí být v principu dostupné rovněž mentálně zaostalým" (Bank-Mikkelsen 1969: 234).

Bank-Mikkelsen, N. E. (1969). A Metropolitan Area in Denmark: Copenhagen. In: Kugel, R. B., Wolfensberger, W. (eds). *Changing Patterns in Residential Services for the Mentally Retarded.* Washington DC: President's Committee on Mental Retardation, s. 227–255.

TUDYTAM

Princip normalizace

1. Normální rytmus dne.
2. Oddělení místa bydlení, vzdělávání, práce, smysluplnost aktivit, využívání běžných možností volného času v komunitě.
3. Normální rytmus roku – prázdniny, dovolená, cestování, svátky v rodině.
4. Příležitost mít normální vývojové zkušenosti.
    - Děti mohou vyrůstat ve vřelé atmosféře, mají dostatek stimulů.
    - Mladiství by neměli vyrůstat s dospělými lidmi s postižením.
    - Příchod dospělosti by měl znamenat změnu životních podmínek (samostatné bydlení).
    - Ve stáří by lidé s postižením měli zůstat pokud možno v místě, kde strávili dospělý život, nebo poblíž.
5. Volby, přání a touhy lidí s postižením by měly být zohledňovány a respektovány.
6. Lidé s postižením by měli žít ve světě obou pohlaví.
7. Zajištění běžného ekonomického standardu.
8. Standardy pobytových zařízení pro lidi s postižením by měly být stejné jako v zařízeních pro běžné občany.
    - Běžná velikost zařízení.
    - Zařízení by neměla být izolovaná.

Nirje, B. (1969). The normalization principle and its human management implications. In: Kugel, R. B., Wolfensberger, W. (eds). Changing Patterns in Residential Services for the Mentally Retarded. Washington DC: President's Committee on Mental Retardation, s. 179 – 196.

Kritéria naplňování principu normalizace

TUDYTAM

Člověk může

1. čerpat službu v rozsahu, který potřebuje, v době, kdy ji potřebuje, případně čerpat další potřebné služby,
2. osamostatnit se od rodiny (odejít v dospělém věku z domova, bydlet samostatně, zároveň udržovat s rodinou vztahy a kontakty),
3. mít svoje individuální projevy, životní styl a svůj rytmus a náplň dne (dělat činnosti, které jsou pro něj smysluplné, v časech, které preferuje),
4. mít vlastní domov (žít ve vlastní domácnosti podle své volby, mít možnost přestěhovat se na jiné místo…),
5. mít přehled o svých financích a hospodařit s nimi,
6. pracovat a mít dostatečné finanční zabezpečení,
7. chovat se rizikově a zažívat přiměřené riziko, ale také nést odpovědnost a zažívat důsledky svých činů,
8. využívat běžných možností v komunitě (instituce, obchody, veřejné služby – vzdělávání, zdravotní služby, sportovní a další zájmové aktivity…),
9. mít sociální kontakty a vztahy i mimo svět pomáhajících profesí a rozhodovat o tom, jak budou tyto vztahy vypadat (partneři/partnerky, členové rodiny, přátelé, známí z místní komunity i odjinud),
10. zažívat soukromí a intimitu a mít pro ně prostor,
11. být užitečný – dávat, starat se o něco, o někoho.

Kritéria pobytové komunitní soc. služby

TUDYTAM

1. **Kritéria vnitřního uspořádání domácnosti**

1. V jedné domácnosti žije jeden klient nebo jeden partnerský pár, eventuálně jedna rodina.
2. Pokud klienti netvoří pár nebo rodinu, žijí v domácnosti pohromadě maximálně 4, a to pouze za podmínky, že se na tom společně dohodli. Každý z nich má pak v rámci společné domácnosti k dispozici samostatný pokoj.
3. Uspořádání a vnitřní vybavení domácnosti odpovídá rozsahem, charakterem a stylem vybavení běžného bytu; zohledňuje přání a potřeby konkrétního (momentálního) obyvatele domácnosti.
4. Domácnost, v níž bydlí lidé s tělesným postižením, je bezbariérová a uzpůsobená pohybu na vozíku (příp. s jinou pomůckou).
5. V jedné domácnosti nežijí společně nezletilí a zletilí obyvatelé, pokud nejde o rodiče s dětmi.

Kritéria pobytové komunitní soc. služby

TUDYTAM

2. Kritéria umístění domácností

1. Domácnost je umístěna v bytovém nebo rodinném domě, který má charakter běžného bydlení; dům se nachází v běžné zástavbě rodinných nebo bytových domů v obci.
2. Domy s domácnostmi či jednotlivé domácnosti nejsou umístěny vedle sebe v těsné blízkosti. Pokud pobytová služba zabírá celý objekt (např. velikosti rodinného domu), mohou v něm být maximálně 2 domácnosti.
3. Domácnost není ve stejném objektu nebo v těsném sousedství s ambulantní sociální službou zajišťující denní program. Pokud přesun na větší vzdálenost z domácnosti do ambulantní služby zajišťující denní program způsobuje klientovi/ům vážné potíže např. s ohledem na jeho tělesné postižení či dlouhodobé zdravotní problémy, domácnost v těsném sousedství ambulantní služby umístěna být může.
4. Domácnost je umístěna tak, že jsou z ní dostupné další veřejné služby (v docházkové vzdálenosti nebo veřejnou dopravou), aby je uživatelé služby mohli využívat.
5. Objekty, v nichž bydlí lidé s tělesným postižením, umožňují bezbariérový přechod do venkovního prostředí.
6. Domácnosti či budovy, v nichž jsou domácnosti umístěny, jsou označeny běžným způsobem, např. jmenovkou se jmény obyvatel na zvonku u vchodu do domu či na dveřích bytu, nikoli nápisem označujícím sociální službu („chráněné bydlení“, název organizace apod.).
7. Podíl uživatelů všech pobytových služeb pro lidi se zdravotním postižením nepřekračuje 2% populace v sídle.

Kritéria pobytové komunitní soc. služby

TUDYTAM

3. Kritéria umístění zázemí pracovníků služby

1. V domácnosti, kde je s ohledem na potřeby klientů nutná trvalá nebo mnohahodinová přítomnost pracovníků sociální služby, má personál zajištěn oddělený (uzavíratelný) pracovní prostor, aby nerušil soukromí klientů ve chvíli, kdy ho nepotřebují fyzicky přímo u sebe.

TUDYTAM

PROSTĚ NORMÁLNĚ!

Děkuji za pozornost